

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף מה

(בעמוד הקודם)

גופא אמר רבין בר שמואל וכו': הגמרא חוזרת לדברי רבין בר שמואל ומבארת אותם.

רבין בר שמואל אמר - אדם שלוה כסף ולאחר מכן מכר את השדה שלו ללוקח בלי אחריות (דהיינו שאם יבוא בעל חוב לגבות את השדה בעבור חובו, הקונה לא יוכל לחזור למוכר ולגבות את כספו משדה אחרת). ובא אדם ומערער וטוען שהשדה הזו היתה שלו, המוכר לא יכול להעיד עם אדם נוסף שהשדה הזו שייכת לקונה כי הוא נוגע בעדותו. משום שהוא מעוניין שהשדה תישאר אצל הקונה וכך יוכל המלווה שהוא חייב לו כסף לגבות את חובו מהשדה שביד הקונה (כי הקונה קנה את השדה לאחר שהמוכר כבר לווה את הכסף ושיעבד למלווה את נכסיו).

קושיא: היכי דמי? אי דאית ליה ארעא אחריתי, עליה זידיה הדר. אי דלית ליה ארעא אחריתי, מאי נפקא ליה מינה: איך מדובר? הרי אם יש למוכר שדה אחרת שנשארה ברשותו, בכל מקרה המלווה הולך וגובה את חובו ממנה, כי הדין הוא 'אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין'. ואם כן המוכר אינו 'נוגע בעדות' כי בכל מקרה המלווה לא יגבה את חובו מהשדה שאצל הקונה.

ואם אין למוכר שדה נוספת, מה אכפת לו אם השדה תישאר אצל הקונה או שתעבור למערער? והרי בכל מקרה המלווה לא יבוא אליו כי אין לו מה לשלם לו!! ואם כן שוב הוא לא 'נוגע בעדות' כי אין לו ענין שהיא תישאר בידיו של הקונה.

תירוץ: לעולם דלית ליה ארעא אחריתי, דאמר לא ניחא דליהוי 'לוה רשע ולא ישלם': מדובר שאין לו שדה אחרת. אמנם אם השדה שמכר תישאר ביד הקונה, יבוא המלווה ויגבה ממנה את חובו, וכך הוא יפטר מהחוב. אבל אם היא תעבור לידי המערער, המלווה לא יוכל לגבות ממנה את החוב, ואז הוא יהיה 'רשע' כי הוא לווה כסף ולא שילם אותו בחזרה.

קושיא: סוף סוף לגבי איך נמי 'לוה רשע ולא ישלם' הוא: הרי אם המלווה יגבה את הכסף מהשדה של הקונה, גם כן המוכר יהיה 'רשע' (כדומה ללווה ואינו משלם את החוב), כי הוא יהיה חייב לקונה את כספו ששילם על השדה ולא יהיה לו לשלם לו!

תירוץ: דאמר להכי זכיני לך שלא באחריות: באמת לקונה הוא לא יהיה חייב כלום. כי הוא יאמר לו 'בדיוק בגלל זה מכרתי לך בלי באחריות, כדי שאם לא יהיה לי מה לשלם למלווה, הוא יכול לגבות את החוב ממך'.

*

מכריז רבא ואיתימא רב פפא וכו': העולים לארץ ישראל והיורדים לבבל דעו את הדין הבא -

האי בר ישראל דזבין ליה חמרא לישראל חברה, וקא אתי עכו"ם ואניס ליה מיניה, דינא הוא דמפצי ליה מיניה: יהודי שמכר חמור לחבירו, ובא גוי ותפס את החמור מרשות הקונה, בטענה שהחמור הזה נגנב ממנו, והוא לא מביא עדים על כך. הדין הוא שהמוכר צריך לתבוע את הגוי בבית דין של הגויים, ולנסות להוציא את החמור מידי. דהיינו, אמנם המוכר לא חייב לשלם לקונה את כספו על החמור שלקח ממנו הגוי, אבל מכיון שהגוי לוקח את החמור בטענה שהחמור נגנב ממנו ויש קצת הסתברות לכך (כפי שיתבאר להלן), המוכר צריך לעזור לקונה להחזיר לעצמו את החמור.

(אמנם אם היה מגיע יהודי ותופס את החמור מהקונה, המוכר אינו צריך לעזור לקונה. כי בדיני ישראל אין אפשרות לתפוס חפץ מאדם אחר בלי עדים וראייה שהוא שלו, ולכן הקונה יתבע את התופס לדין תורה ובית דין יחזירו לו את החמור).

ולא אמרן אלא שאינו מכיר בה שהיא בת חמורו, אבל מכיר בה שהיא בת חמורו לא: וכל זה דוקא במקרה שהקונה לא מכיר את החמור ויודע שהיא בת חמורו של המוכר, אבל אם ידוע לכל שהחמור הזה שייך למוכר, אם כן ברור שהגוי הזה סתם גזל, והמוכר לא חייב לעזור לקונה מול גוי שגזל ממנו את חמורו.

ולא אמרן אלא דלא אניס ליה לדידיה ולאוכפא, אבל אניס ליה לדידיה ולאוכפא לא: ובכל זה דוקא במקרה שהגוי תפס רק את החמור בלי האוכף, שאז מסתבר קצת שטענתו נכונה שהחמור נגנב ממנו, ולכן הוא לוקח רק את החמור שנגנב

ממנו ולא את האוכף שלא נגנב ממנו. אבל אם הגוי לוקח גם את האוכף, מסתבר שהוא סתם גוי גזלן הגוזל את חמור ואת האוכף.

אמימר אמר וכו': אמימר חולק וסובר שאפילו כשהקונה לא מכיר שהחמור הוא בת חמורו של המוכר, וכן כשהגוי לוקח רק את החמור בלי האוכף, בכל מקרה היהודי לא צריך לעזור לקונה מול הגוי. בגלל שסתם גוי הוא גזלן.

*

למדנו במשנה - אומן אין לו 'חזקה'. כלומר אומן שמתקן כלים כגון חייט שמחזיק בבגד שעשוי להישלח אליו לתיקון, והוא טוען שאמנם הוא קיבל את הבגד לתיקון, אבל לאחר מכן הוא קנה אותו מבעל הבגד, ובעל הבגד טוען שהוא לא מכר לו אותו. האומן לא נאמן.

אמר רבה - לא שנו אלא שמסר לו בעדים: דוקא כאשר בעל הבגד מסר את הבגד לאומן בפני עדים, האומן לא נאמן בטענתו שהוא קנה את הבגד מבעליו. כי רבה סובר שהמפקיד חפץ אצל חבירו בעדים, חייב הנפקד להחזירו למפקיד בעדים. ולכן גם אם לא היינו רואים את הבגד בידיו של האומן, והאומן היה טוען שהוא החזיר את הבגד לבעליו, האומן לא היה נאמן (אלא אם כן יביא על כך עדים). וכל שכן כאשר אנו רואים את הבגד בידיו של האומן, והאומן טוען שהוא קנה אותו מבעל מהבגד, שהוא לא נאמן. כי יש עדים שהחפץ נמסר לו כפקדון לתיקון, ולכן אין לאומן נאמנות לטעון שהוא קנה את הבגד.

אבל מסר לו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם, כי אמר ליה נמי לקוחה היא בידי מהימן: אבל אם בעל הבגד מסר לאומן את הבגד לתיקון בלי עדים, האומן נאמן בטענתו שהוא קנה אותו מבעליו.

דהיינו, לא רק במקרה שאנו לא רואים את הבגד בידיו של האומן, והאומן טוען שהוא החזיר את הבגד לבעליו, שהאומן נאמן. כי הרי אין עדים שהבגד נמסר לו, והוא היה יכול לטעון שלא היו דברים מעולם. ולכן יש לו מיגו - מתוך שיכול לטעון טענה טובה יותר ('לא היו דברים מעולם') הוא נאמן על הטענה הפחות טובה ('מסרת לי את הבגד אך החזרתי לך אותו').

אלא אפילו אם אנו רואים את הבגד בידיו של האומן, והאומן טוען שאמנם הוא קיבל אותו לתיקון, אבל לאחר מכן הוא קנה אותו מבעליו, הוא נאמן. משום

שהאומן היה יכול לטעון 'לא היו דברים מעולם' לא מסרת לי את הבגד הזה לתיקון אלא אני קנית אותו מאיש אחר שמכרת לו את הבגד. והוא היה נאמן על כך, כי לבעל הבגד אין עדים שהוא מסר את הבגד לתיקון. ולכן הוא נאמן גם כשהוא טוען שהוא קנה את הבגד מהבעלים עצמו, כי יש לו 'מיגו' = מתוך שיכל לטעון טענה טובה יותר, הוא נאמן על טענה הפחות טובה.

אמר ליה אביי - אי הכי אפילו בעדים נמי מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך כי אמר ליה לקוחה היא בידי מהימן: אביי סובר שהמפקיד חפץ אצל חבירו בעדים אין הנפקד צריך להחזירו בעדים. ולכן הוא מקשה על רבה - גם אם החפץ נמסר לאומן בעדים, האומן צריך להיות נאמן בטענתו שהוא קנה אותו מבעל הבגד, במקרה שאנו לא רואים את החפץ בידיו של האומן. כי יש לאומן 'מיגו' שיכל לטעון שהוא החזיר לבעלים את הבגד.

אמנם אם אנו רואים את הבגד בידיו של האומן אין לו מיגו, כי הוא לא יכול לטעון לא היו דברים מעולם שהרי יש עדים שהוא קיבל את הבגד לתיקון).

ואם כן מקשה אביי לרבה, מדוע אתה לא מחלק בין מקרה שאנו רואים את החפץ בידיו של האומן, למקרה שאנו לא רואים אותו בידיו?

אמר ליה רבה - מי סברת המפקיד אצל חבירו בעדים אינו צריך להחזיר לו בעדים? לא ס"ד! אלא המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים: אני סובר שהמפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזירו בעדים. ולכן אם יש לבעל הבגד עדים שהוא מסר את הבגד לתיקון, גם אם אנו לא רואים את הבגד בידיו של האומן, האומן לא נאמן לומר שהוא קנה אותו מבעליו. כי אין לו מיגו, שהרי הוא לא יכול לטעון שהוא החזיר אותו לבעליו בלי להביא עדים על כך.

אביי מקשה על רבה: מיתבי איתיביה אביי: למדנו בברייתא - אדם שראה את עבדו שנמצא ביד אומן שמלמדו אומנות, או שראה את טליתו שנמצאת ביד כובס, והוא שואל את האומן 'מה הם עושים אצלך?' והאומן טוען 'מכרת לי אותם' או 'נתת לי במתנה', לא אמר כלום, לפי שלאומן אין חזקה. אבל אם הוא טוען 'בפני אמרת לפלוני שימכור לי אותם או שיתן לי אותם במתנה', דבריו קיימים. ע"כ הברייתא.

אביי עדיין לא סיים את קושייתו. כעת הגמ' מבררת:

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? מדוע ברישא של הברייתא האומן לא נאמן ובסיפא דבריו קיימים והוא נאמן?

אמר רבה רבא: בסיפא של הברייתא מדובר שהעבד או הטלית יוצאים מתחת ידי מישהו אחר שהוא טוען שהוא קנה אותם מהאומן, וכשבעל הטלית אומר לו 'מה היא עושה אצלך? והרי אני מסרתי אותה לאומן שיתקן אותה!' הוא עונה לו 'קניתי אותה מהאומן ואתה ציוות אותו בְּפָנַי שימכור לי אותה', והוא נאמן לפי שיש לו 'מיגו', דהיינו שמתוך שהיה יכול לטעון 'קניתי אותה ממך' והוא היה נאמן כיון שהוא אינו אומן, לכן הוא נאמן כשהוא טוען 'אתה ציוות אותו בְּפָנַי שימכור לי אותה'.

כעת אביי מסיים את הקושיא:

קתני מיהת: ברישא של הברייתא כתוב שאם הוא 'ראה' את טליתו אצל האומן, האומן לא יכול לטעון שהוא קנה אותה ממנו. ואיך מדובר כאן? אם מדובר שיש לו עדים, א"כ אפילו אם לא ראה את הטלית אצל האומן שיביא עדים ויקח את הטלית, אלא בהכרח מדובר שאין לו עדים, ואם הוא ראה את הטלית אצל האומן הוא יכול לתפוס אותה ולקחת אותה ממנו. א"כ מוכח שאם הוא ראה את החפץ שלו אצל האומן אפילו אם לא מסר אותו לאומן בעדים אין האומן נאמן לומר 'קניתי אותו ממנו', וקשה על רבה שאמר שאם הוא מסר אותו לאומן ללא עדים האומן נאמן בין אם בעל החפץ ראה אותו אצל האומן או לא.

רבה מתרץ: לא: בכרייתא מדובר שיש לו עדים שהוא מסר לאומן את הטלית, ובנוסף הוא ראה אותה אצלו, שכיון שיש לו גם עדים והוא גם ראה אין האומן יכול לטעון שקנה אותה ממנו, וכן אין לו 'מיגו' שהיה יכול לומר 'החזרתי לך אותה' שהרי רואים שהיא נמצאת אצלו. וכעת חזר בו רבה ממה שאמר לעיל שאם מסר לאומן בעדים אין לו חזקה אפילו אם לא ראה, אלא הוא סובר שרק אם יש גם עדים וגם ראה אין לו חזקה.

אביי מקשה על רבה: והא את הוא דאמרת: והרי אתה אמרת שהמפקיד אצל חבירו בפני עדים צריך לפורעו בפני עדים, ואם אתה מפרש את הברייתא שמדובר שמסר לו את הטלית בעדים, אם כן אף אם לא ראה אין האומן יכול לטעון 'החזרתי לך אותה' שהרי אין לו עדים שהחזירה, וא"כ מדוע בעל הטלית צריך גם לראות, שיביא עדים ויקח אותה.

אמר ליה: אמר לו רבה - חזרתי בי, ואני סובר שאין צריך להחזיר לו בפני עדים.

מתיב רבא לסיועי לרבה: רבא מקשה על אביי ומביא סיוע לרבה.

הנותן טליתו לאומן: למדנו בכרייתא - הנותן טליתו לאומן שיתקן אותה, האומן טוען - אמרת שתתן לי שתי סלעים עבור התיקון, ובעל הטלית טוען - אמרתי שאתן לך רק סלע אחד, כל זמן שהטלית נמצאת אצל האומן על בעל הטלית להביא עדים שהוא סיכם עימו על סלע אחד, לפי שהאומן נאמן משום 'מיגו', דהיינו שמתוך שהיה יכול לטעון 'קניתי אותה ממך' לכן הוא נאמן עד שווי הטלית.

נתנה לו, בזמנו נשבע ונוטל: ואם האומן כבר נתן לו את הטלית, הדבר תלוי - אם האומן תובע את שכרו בזמנו (= בזמן שקבעו שעליו לשלם), האומן נשבע שסוכם של שתי סלעים ונוטל. אבל אם עבר הזמן, על האומן להביא עדים שסוכם על שתי סלעים. ע"כ הברייתא.

כעת רבא מבאר את הקושיא על אביי והסיוע לרבה:

היכי דמי: אם יש לבעל הטלית עדים שהוא מסר אותה לאומן בפניהם, הרי מסתמא הוא גם סיכם עימו על הסכום בפניהם, וא"כ נשמע מה העדים אומרים, אלא בהכרח מדובר שאין לו עדי מסירה, ולמרות שהוא ראה את הטלית ביד האומן אמרה הברייתא שהאומן נאמן (= הברייתא אמרה שכל זמן שהטלית ביד האומן על בעל הטלית להביא ראיה) לפי שיש לו 'מיגו', דהיינו שמתוך שהיה יכול לטעון 'קניתי אותה ממך' והיה נאמן לכן הוא נאמן לומר שסוכם על שתי סלעים. נמצא שזה לא כדברי אביי שאמר שאם ראה אין האומן נאמן, אלא כדברי רבה שאם אין עדי מסירה האומן נאמן אפילו אם ראה.

דחייה: לא, לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה: הברייתא עוסקת במקרה שאין לו עדי מסירה וגם לא ראה, שלדעת כולם האומן נאמן לפי שיש לו מיגו שהיה יכול לטעון 'לא היו דברים מעולם'.